

Pedro Maria Otañoren
Oroinena.

Akusirikan ugaritutzen
dijoazkidaba larlak
eta aztutzen dirala noizbait
izpiratzen ez diranak,
liburu ontan farrinai ditut
gogoratzen zaizkidanak,
ganu edo bigar nere semeak
Pikari ditzenen danak.

Pedro M. Otaño

Donostian, Agurraren 11na
1894-gauko artean.

Pedro ^{na} Otaño-ren
Ovimenak.

¹ 1894. -1-
Amerikatik osaba Jose Bernardoni
biralduak, main dala best urte.

Milla zortzireun barogei eta
bederatziya da aurten;
orra ogeita amabi urtek
nola barapatu nauten,
ni Albeltzaren ogeita soyan
Errosariyo Santa Feni;
nere osaba barkatu bizait
ishilik egon banai z leu.

Zer kontatuta franko badankat
urdo esango banitzi;
banan gurtiyak karta batian
ezin litzekke kabitzi;
sekulan ez naiz main aldiyan
bezin nastuba arkitzi;
Lohie Lervi gabte bizayo
notizi denak bark dituz.

Ay, zer ste da gortikan beera
gizona bein ahiltzia!

Benore ez naiz arnua izan,
banan an ta umiltzia!
Ez muben nute bazekiaka
haizkiyago ibiltzia,
bazken altera eremachatu
Zait hen medukan iltzia.

Rosaririk Cordoba-raño
Ezke anayarengana
Joan ta, izan naiz lan illabotez,
bizi nazak eramana;
osasuna ta esperantza zan
aruntzian neramana;
oro estutik eskapatu naiz,
iya galdu muben dana.

Nola aparte bizitu ginar
biyok denbora luzian
az, ura gure ezin asia
elkargana bildutzian;
Ezke ez muben itzik somatzen
nik lefotik edutzian,
orduban etzan poza besterik
lengo penak galdu ziran.

Begon tokira ni Joan banis ten
irteha zitzaidan bidera
burritideko estaziguan
izan zan gure billera;
Elkar topos lan egin genduben
ura gura ta rli beira;
etzait azterko banan inol'esan
gan artako ibillera.

Euk ere anbat izan gintzake
geren alderdi plaknak;
banan senide gurtiyak gera
elkarrentzat alaknak;
Ezok botatzen zituben pozez
ginga aneko malaknak;
maite nola ez izan anayak
ura dan bezelaknak.

Banan luzatu etzezokian
gan artako murrak;
murti zenden aita Joan Pello
eta gure senidiak;
beti bezela maite ditugun

aide ta adiskidietak;
an prentsatziaren ilhundu ziran
gure pozaren biriak

Bakarrik ez dan sinakia ta
pena bat agertutzia;
antibakar laster sortu zitzaidan
gaitz bat charra ta luzia;
asko du jakin nai dubenian
paza detan gurutzia,
Ezki Leon biraltzezetan
papera irakurtzia.

Numbait betiko erori ez ta
noizbait jari nintzan chutik;
banan bizio gaizki nehillen
buntik eta pechutik;
Mikelak eta Juan txarrik gero
deitu ziratean ehotik;
Erosarion sendatu nante
an sortutako gaitzetik

~~~~~

Ezizurkildikan Madrilla ana
bide guchi gorabera
ni engunatzen ezbaniz sago
Erdubatikan vnera;
anaya Eustek lagundu ziran
kochiarekin trenera
anpaso billa etori neskin
nerien aldamenera.

~~~~~  
Penaz bete ta pozaren billa
etori nintzan aruntik;
nere arrebak zer esan ziran
goguan dantkat gervetik;

— Berro ederrak, urdunen truka,
osabak biraltzen dizkik,
ezen dueltak jari bidituk
denak aitu ez bazaizkik

~~~~~  
— Chit artakotzat artzen nashion
osabak bere noblezan
eta sentitzen deran guztia
nik etzekinat nol'esan
banan zeduzer jariko dinst

seguru iduki egan,
horondatza palta zaidanik
inork sinistu ez dezan

Churitutzen zaidan batzuek
duta badabilkitela
ikusirikau nik azeri ana
kaso egiten diratela;
banan ishidik egonagatik
ik urdo jakin, Mikela,
guk nai diezgun bano geyago
ezin nai izan leikela.

Berou ganian izaten dira
gure izketa geyenak;
nola ez ditu maiz aipatuko
menbeste nai diezanak!
Guetzat vrain amudiyak dira
orko ganzik chikiyenak.
An eraten dot jakin dezaten
lenago etzekitenak

Lenago aubat aintzat artzen ez
ginduzen ganza guziyak,
ainbesterano edertzen ditu
vrain ezin ikusiyak;
Euskal-eriko melodi ta zelai
ibai arkaitz ta sarriyak,
benere ezin agtu litzake
ayen tartian aziyak.

Gure geyenian gabiltza emen
esna ere ametsetan,
beti pentsatzen berongan eta
Euskal-eriko ganzetan;
askok dienez bizi gerabe
chit toki aberatsetan;
banan ez dago Donostiyasik
gure lurrian bestetan.

Ameriketara ikusten ditut
zenbait euskaldun "andare"
bizi diranak beren lurriari
aitormenik eman gaberik;
banan ez dute ezagutzen ta

oyek barkatubak dauel.
Wak Comostija eskatuko det
Paraisora Joan ta ere.

Euskal buruko lore baratza
Erenko intzoz bustiya
beste izar ta argi guztiyak
itzaltzeko eguzkiya;
zure berditik inur ez segun
biyotzeko Comostiya....
Erek du mingana zu goititzeko
merezgi segun guztiya!

Comostiyako Cindadia,
Truchulo ko uriya;
Eopian zuben perlik onena
Jainkuari iskurriya;
gartzan diranen alaitzalkia
gaste guztijen nobiya;
Beruba zer dan egdakit, banan,
zu zera mere gloriya.

''

Uruti gande eta zalla da
ni zugana irishtia;
onurbeste nai dizun batentzat
zer bizimodu tristia!
Alaifire bat bakarra daukat;
ametsetan sinistia;
Ez ikusteko noiznai asko det
mere begiyak ishtia.

Vere usaba Joshe Bernardo
irichi naiz utarano
ta ishiltzera una, zer esan
asko badaruzkat banu.
Gure beriyak zabaltu bitza
derizkiyon lekuran
esanaz here illoba dala
Petro maria Otano.

ll.

''
10 Compuento
10

Amerikatik etoni, eta bere ekoeko
 atia joaz, osaba Luchi Bernardari,
 abotik abura botia, orviturik nola berak
 niaruntz joaterakoa esan ziran kantuz;
 "Orañdikan an dago jayo ziran oya" ..

Osaba baldin ez badaduka
 eiteko aundiyen bat or,
 gizon bat dago bedoren galdez,
 bate onduraino betor;
 bedorek ondo sakizena da
 agintzen dana dala zor;
 bera jayo zan oyarren billa
 illoba branchen dator.

Goyen oipatzen dan osabarekiko
 partieran, abotik abura botatako bat,
 aditzalliak ikasiz;

Agur nere osaba ta parientiak
 abiso ediskide ta lagun maitiak;
 jeha ematen dit zibek utzita jatiak;
 beriz etortzen banaz ez izan atiak.

Abotik abura, leku ta aldi banatuta
botatako batzuek, aditzalliak ikasiz;
Errekrerian;

Ferminak ma bota dit deskidatueta
 eta utzi nan indar gozenak kenduta;
 banan nite esperantzaz ez dantkat galdueta
 oztu dubenak aisa berotuko dueta.

Bartolo-enian

Jann abek beti jantziz vi dute
 Fern-koloreko klapi,
 esku bat fari pechuban eta
 bestiarekin arrapa;
 munduko gauzai itsastan zizka
 nola arotkari lapa..
 oyek dirate disziplinak
 eta maisua Carlos Chapia.

Miserikordiko maisuari

Ameikara ma nere berondatez
 asperu maizelako emengo suetez;
 onetara ezkerre joan biaz dot maitez;
 emen geltitzeiranak vido bizi bitez.

Erreunemian

Amalabarera ko asten gera inoiz
esana ezhera joan bid degula goiz
banan ezin giatu gerde abaziz
muduko alguac... banan ez dekituiz.

Oraba Jose Bernardin (Caidasen)

Geyagua naizela, nik ezderizpijot,
gero zer pasako dan ezin esan inork;
deitutzen badigute joango gera bizok,
edozen lekutara lagunduko dijot.

Patramanen eche amian

Beraz eche onetan bigi da Patraman?
Aahter aberasteko zer marchataraman!
Nik zer bait utzitzeko asmuva neraman;
orchen konpon Sedilla nai ez bahu eman

Cafe Werten

Seremen kabua asi zaigu gogor
an echera biralku naizian berilgor;
bonen esanagatik ez da joango inor,
ez kasvikan egin konpon Sedilla or.

Rosario de Santa Fe

Sanitarteko lurre eder bat
bezela dago Enskera,
eztakit nola conformatutzen
geran chokuan eztera;
esku on batek bein aterako
baluke erakustera
ez det bildurik larperatuko
litzakianik eztera.

Villabonan

Etarritzen darian Agustin Beloki
leyora tirako du zer bait poliki;
onrek deituko tizu bigiro egoki
zuek belarriyak erue orduan iduki,
azkar vitike faiki
ta fantzi edertki
beera fachi aurki
t'atid iriki,
ortik aurrerakua berak badaki

Eta beste arko, orain orotzen etzairkidanaki

Orain amasei urte, on Fidel Lizarraga famu zahari (R.I.P.) alkate egun zuten ordian, Villabonan, garbaz eta somu berokin batian, kantatu ginduzkan kofla koshkonak. + 4

On Fidel Lizarraga, atenditu beza; bedorregana gatz somu eta dantzaz, ezagutirik dala, comeni dan ganza, lantzia merezi duhen alabantzaz.

Juan dan aspaldijan deriotan gaiten, que alkate famu ikusteko emen; lezin konsideratu progatu banu leu errian zertarano konsulatuz duhen.

Lakinik bedorokin kontentuz gaudela ez gaitu utzi biar bakarrik berela, qu emen gelbituko gerade bestela artzazikan ez duten ardyak bezela.

Bedoren anparua ganza bignada bakarrik gelbitzia gurezat oharada

ezuzen argi egingo digun izana da onorez beterikan Fidel Lizarraga.

Orri onen karguba auten artubadu gradu andiguare mereciturba du; probintzi duet ondo luzituko bedo orain alkate da ta lashter diputadu.

Fidel ikusi naya, emen bazequan joan dan aspaldijan espero gauduan; ez beriz gungandikan apartera juan; danok bizi nai degu bedoren ordian.

Bedorregana oso ikhurutak gande aurera ala izango gerade; gertatzen baldin bada zerbitu bedade; gurekin kontu beza kuidaorik gabe.

Biba on Fidel famu, que nagusiya; gradu ori daduka ondo mereziya; biba gero segitzen dijon justiziya. Tamak digela urte askoko biziya.

2º Compuesto.

Amerikatik aitari, etikelak (nere aurretak)
izkeribatutako karta baten benerian biraltua.

Aita, bairalduakagu esan biamican,
maiz aipatzen dirala berok American?
Gure artian ez da beste okerrikan,
aparte bizitzia bakar bakarrikan.

José Lami biralduakuetatik bat (audik)

Kafia artzan diat egunian bialdiz
eta naidetamian pabiatu zalbiz;
obeto izatia zalla uke agitz
baldu biziamoduan Constituan baltz.

Chere adiskide Vegari, Rosario de
Sta. Fé-tik Plata-ko erria biralduak.

Gure Constiti eder artatik
iten nintzan ezkeroztik,
nik ez nekizen non zinan, urez
onoztik edo aruntzik;
zue berriak etorri zaiskit
Plata ta Buenos Airesetik,

urdo zerala esan dirate
Juan Berrak eta Aristik;
len kuida dotan nebillen, bano,
prozkioz nago geroztik.

Aristi emen ikusi eta
leudabiziko galdeera
egin giunkan, bazekeizen non
ta nola zebillen Vega.
Erantzun zigun: Platan dagota
chit urdo bizi da bera;
aspaldi gora igo zai eta
nekez fachtikoda beera,
zergatik kan gure korri bezela
arek egiten du ega.

Besarkada bat biraltzen dijat
nere amigo Vegari;
animatikan sentitutzen det
ezin emana berari;
banan besnak ezin irishi
munti daguenari;
nik orain ere igual nai dijat

len maite nitubenari;
nai dezunian stori zaitoz,
emen dago Pedro ekari.

Mikela, nere aneta maitiari, emendik
Amerikara karta beten barenian biraldua

Ese gustoko gauzak zer diran
nere ibtez bazkimat,
gaztiatuko dizkintadela
argatik agintzez gertatzen;
asko esan nai nizkiken eta
guztizak ezin dizkintat;
ainbeste ditun, auskenden lana!
nondik asi etzekinat.

Nere adiskide Ashinchi, Adunako
bonela kirasi Amerikatik biraldua.

Ezin geyago triste dago Buenos Aires,
adituko zonduten norbaiten bidez;
kanpotarrak millaka zetozenak igez,
auten lezakiarik eziten de igez;

anpen geyeginez,
bete da beldugilloz,
denok gaure minnez,
gaurko buruzpirez;
ban'ez gera aztutzen guren aiskirik.

Amerikatik stori ta lenbiziko izkribu-
lana "Euskal-erria" rako moldatua.

Annets bat

Vi fayo nintzan Euskal-hurreko
leku foggarri abetan
eta Euskera irintsi nuben
lenbiziko asusetan,
anak siaskan medukamian
edo bere besuetan,
kontu politak esanaz boti,
kantatuz batzubetan,
guren aitonak moldaturtako
itx neurtu ta bersuetan,
Eren begira ezin aspertuz.

anchen, ordu osuetan,
 semechuanen bizigariza
 berak bere pechubetan
 emanaz, ari munduben ari
 izara goshuetan,
 non egundaino etzaidan agtu
 geroz bere pausuetan,
 inoiz arkitu izanagatik
 bizitza erosuetan,
 aintesteraino batunk negon
 neronen gurasuetan
 ta chikitatik nere onduran
 ikusitako gauzetan,
 banan etzayak niri artzen nonbait
 gure poz ta polasuetan,
 argatik geroz batere kulpik
 ez gendubela ezertan,
 chit urrutira joan biana
 izandu nuben batetan,
 oso gazterik arkitu nintzan
 Anlekakako lanpetan
 ta bizimodu chit erroma
 iduraren an bertan,

nere bizotzak etziran uzten
 sekulan ere praktan,
 iduri zuben beriz eguak
 nekazkiyola antetan,
 esaten da, bat bizi leikela
 vudo alferdi dantetan,
 - bai asetzia beste gauzarik
 ezpratu artzen dantetan,
 banan gizonak odol pishka bat
 baldin badu erazetan
 eta chikitau bizitu bada
 esan dan modu azetan,
 egunaz zerbait atzendu leike
 Darabiltzkiyen lanetan,
 banan pentsatzen partzen danian
 bakardarian gantetan,
 zenbateraino supritutzen dan
 nik vudo pragatu dot ari,
 inola ezin pentsatu nuben
 nere lurrian bestetan,
 eta, ara zer gerta gitzaidan
 arrats batez lanetsuetan.
 Amets eragiri ziran

nenkan desinako
 non artu ordurako
 arats artan luak,
 beriala gabaldu
 zirkiran equak,
 eta lagundutikan
 betiko leluak,
 ishtanpatez igaro
 nituben leguak,
 mendia eta zelajak
 tortur ta zuluak;
 legor eta bustiyak
 hor ta itsasniak,
 lano eta odayak
 erri ta basniak,
 batere neke gabe
 egimaz pansuak,
 heretzat bir deniak
 ziran erusuak,
 inbriya zirateen
 aideo usnak,
 atzian gelditutzen
 ziran balaznak,

ta etziran seguitzen
 chimistaren luak;
 ezin busti minduben
 enri erasiak,
 aitu zirateen traba
 eta arazuak,
 uruti egon arren
 nere gurasiak,
 Amerikau gabaldu
 orduko besuak,
 biyen tartian artu
 nituben gashuak.

orik - Amia!... Oita!... amacha!!
 Amak - Jere seme!!... semecho!!
 Jere besmetan... ;o!
 Artak - Metill, emen aiz?
 Vola ago?
 Amak - Ai! Eutsi nere shames...
 mushu bat onlaské...
 mia, mia, beriz ere bai,
 mia, ten bezelaské...
 fango zinduzket dana,
 arren nago guse...

ausken da goramena,
ni ezit naiz aser,
ere seme lagtana,
nudo zande noski?
eti ilko munduke zu
ikustiak gairki....

sekulan ez det izan
ai! onenbeste poz,
argatikau begiak
bete gairkit markoz;
banan bihurtzetikan
ain ezitso datoz,
parrez bano geyago
gozatu det askoz;
nere seme ederra,
eldu beriz, atoz.

nik - Ama aita...
aparte bizi beraz
onenbeste aita!!

Aitak - Mutill ausken nai nikan,
orain emen ago
tasez dok noski beriz
asnorik izango,

gure aldamenetik
foateko geyago,
ez aldirik orlako
frenarik emango!

Amak - Eer da, nere schara,
zer da kontu vrid?
Geyago orlakorik
begira gero neri
apaturzen banazut
etoz; Pello cvari,
lagtan gozo bat, musku...
orlashen... amari...

ere seme ederra
an poz' eman diaki;
iya her egiu zikan
nere barrumbiak!

Ama guztiyak gaituk
seniken zalak,
banan norik izateizkik
orlako aliak?

etik egingo muztikok
millaka galbiak,

nekastuta ez balhin
 baenka biriak,
 banan nola egongo
 aizen logaliak,
 ondo gubematu ta
 ogera joan biak,
 Benak lotan zingtik
 ire semidiak,
 -i ezkerostik sortu-
 tako landariak;
 bigar gonbidatu ko
 dizkiyat aidiak
 ta ingurumari ko
 adiskidiak; *Compuesto*
 probre izan anez-
 gaituk eskaliak,
 zer jana bazedukak
 que sukaldiak;
 banan nik badiykiyat
 mokam obiak,
 armariyo ohukua
 ictzat gurdiak,
 unvolutako sagar

eta udariak,
 jarriz ekeroz inork
 ikutu gabiak.....
 Ta semecho, mushu
 bat eman akiak,
 gushatzen aukarrian
 uyeko praktiak,
 aiek fanaz kontubak
 esango nazkiak..

Aitak. - Ter goquangariya
 lan gariko eguna,
 anshen da mertia
 izandis deguna!
 stutziaz gamera
 que seme ona,
 gure echian ostatur
 bankagun amona!...

Anak. - Tya ez mintzan artzez
 orotzen, gizona;
 que muntillak eman
 digun proztasuna
 dala meriyo nenkan

buntikan funa
 Urashen da shana ta
 polita zezomata
 begiztan, albizka,
 zer alaitasuna!
 banan galdu shamana
 dauka osasuna
 eto barenen zer bait
 berak mai ez tuma,
 Inpiriyo batzuek
 ishilik entzuna
 nago berari, eta
 pentsatzen egona;
 - Beho shan politonek
 zer ste du Sauna,
 semien bat agizan
 aldegin dubana?
 Anbeste begiramen
 nenkan beregana,
 ikusirik ain shana
 garbi ta chukuna,
 herrogei arabakiz
 konpanduta gona,

alde danetara ain
 modu politaduna,
 dirni aingeruben
 kulkoko skutuna,
 Kontatu digu bere
 bizitza astuna;
 (Juk zer balio degu,
 iura da iztuna!)
 banan erana dago
 nonbait beazuna;
 negarrez aipatutzen
 du etorkizuna.
 Nik ere nola deran
 chit biyoty biguna,
 berialashen artu
 diyat naitasuna,
 eta galdeturikan
 al bezin leguna;
 - Ama, bedbi zeinda,
 anbat alarguna?
 - Erantzun dit esana;
 - Ni naiz Euskalduna.

Anon ondoren, amak
 agindu bezela,
 esputan arturikan
 frigitu ta kantela
 ta esanaz Jainkuak
 gaiton zigutela,
 zai medukan oiera
 joan mintzan berela,
 amona shar on ura
 goguan mubela,
 Erantzi ta maindie
 tarteko epela
 goshatzen, iya huak
 hartuban ulquela
 ta begiyak ichiyak
 medukazkiyela,
 kolpez ikusi muben
 argituta gela,
 eta erdi obrigan
 chutik zaguela,
 amona shar bet diz diz,
 egiten zubela,
 zena izketan asi

zitzaidan vuela,
 - Ama Luskerana nair, Pello elari,
 etzaitozela bildurta,
 kezketan natur beste aldera
 ste zeraden bintu,
 ; Aimbeste semok iges egin dit,
 iya nair negaroz bintu!
 ez ate dezu zuki erenako
 nere malakorik legortu!
 An abitzian otol guztizak
 ur bintu zitzaitzian
 eta saltatu mintzan oyetik
 zergatik negon gaizki au,
 esanaz: - Erna! bere burian
 beraz berori eskian?
 Beria nan ta agindu bizait
 nik zer egin nezakian.
 - Guza aundirik etzenezake
 ezagututzen det vri,
 ushuti izan dan batentzako
 franko lan zalla dirui,
 banan eztiyot nik eskatutzen
 egin duhenik inori,

eta ara zer agindutzeke
 asmoa dauzkadan zuri
 Eskutik eldu ta muni emenaz
 bertan belarrikatutik,
 erantzun nioy: Ana, agindū,
 ez izan nitzaz ardirik.
 Beraz detoren lurian dago
 Euskera iya galdutik?
 Ki beria nan eta ez det nai
 kontzientziko kargurik.
 — Aizguzen ana iraitte badezu
 zartu dan Ana Euskera,
 billa ezazu Euskal-erria
 izendatzen dan papera;
 ura da nere bizilekuba
 ez det nai andik atera;
 seme leyalak an biltzen gaizkit
 joan zaitetz ajen artera.

— " —
 Ana Euskerak an esan ziran
 jaririk begi alayak,
 mengatikan uskar viera
 berari lagundu nayak;

guchi mezake, oso chikiyake
 dira nik dauzkadan gayaki;
 banan froguroz egingo ditut
 gaurak egun, aste payak;
 lekun pishka bat Euskal-errian
 eskatzeizutet, anayak.

Donostian, Martxoaren 20^{an} 1891^{an}

Lan onen ondorian
 egin nitubetak,
 nere memoritikan
 joan dira geyetak;
 emen ipini anen
 buruban dandetak,
 moxak irteten dira
 nere Croimetak.

B-ekin (Euskal-errian)

Baldin bigi baleike
 bat bakarrik, berez,
 besteren biantikan

bage, bakardatez,
 bahitoke buruba
 berotzia birez;
 banan bakritzak beti
 biar badu bestez;
 beti baldin bagabiltz
 biaren biareze...
 begiratu biagu,
 bi begiz biotzez;
 bestela bildu biar,
 balsterke... bayete;
 baldin begiratu mitik
 bage, bahidatez,
 bagabiltz bekotzina
 binturikan beltz.
 Bagabiltzke bein beren
 betteren bildurrez,
 biar kezela kuak
 bagina barrundez?

Anen ondoren jaritakuak
 beste batzuek baziran;
 banan etzairkit bururatuzen,
 ;ai, zenbat aztu zairkiran! —

Egon oi dira gordiak
 loriak
 Wik nai det billatzen saya
 usaya
 Eta arki lerre errez
 berez
 Vola dakarkiyen legez
 Loriak usaya beraz.

—————
 Venbat ganza on munduan
 —chokuan

Bende larpian galduak
 azturik
 Eta gelbitzen dirala
 —alal!

Ez ditzaqun utzi bada
 Chokuan, azturik ala.

—————
 Sasipietan egonak
 —gizonak
 Diamante ta unien

lorien
Antzera oi dia izan
gisan
Ai! zebat ate sabilzan
Gizonak lorien gisan.

Azaltu gabia vudo
Penando
Ebatu anen usaya
~~Penando~~
Banan lezatoke esan
nor zan
Amezpetan ta tubosan
Penando arzaya norzan.

An geyena dan lekutik
Zerutik
Ez eskolan ikasiya
Jachiya
Ehiblela ardi ondaren
zuben
Perrandok suba barunen
Zerutik jachiya zuben.

Arak etzekinen asko
moldezeko
Ea eskurizkribuetan,
letretan,
Banan ura zan Euskera
bera
Argatik nai det atera
Moldezeko letretan beru.

Ana Euskara (Jaritua 1898...)

Esan beldurik gabe
Euskaldunak gera
Bizi lekuko chikibetan Ipanaguine,
beraz toki zokenean,
banan alacere progez semeak
bildurik zeduzkanean,
bizi zan ana biyotz samuna
berien aldamenen,
danak alkari lagun eginez
sayaturikan lanean,
iribhi ziran larreak baratx
binstzera azkanean.

— 38 —
Irungoiko snak ikusiikan
fende haren sutasuna,
beti oparo ematen zien
indara ta osasuna;
lanaren bidez berendu zuten
buru zallaren erantzuna,
suntiatan ere izan da
geruz aspota eutzuna,
nola mirari artu vi zuten
ango ugaritasuna.

— " —
Ainbeste zuten buru zikitza
landu eta ugaritu
non eman zuten jankarekin
sanak vi ziran aritu,
banan fatimak erpeyegui
nola ziran ugaritu,
ta leku chiki ebarta wa
ezin zeikian aunditu
morabaitera joan bearran
arke ziranen arkitu.

— " —
Lur chiki artan guzien dina

— 39 —
ganza nola etzegoan
seme batzuek chit urrutira
bea izan zuten joan,
banan, ai! nola arkitzen ziran
andik aldegiindakoan!
itz bat bakarra zebilla aien
bitzean ta abuan.
"ama" gashva beste gauzarik
etzeramaten gogran.

— " —
Atzeerian moizean beinka
beren aldeko berriak
artzen zituzten seme on aiek,
banan chit negargariak;
alako batez bat alchaturan
malkoz bustirik begiak,
esanaz: — "ama" galdu ez degan
nor baiten gaiztakeriak,
ekairazute besarkara bat
beragana joan nai diat.

— " —
Batzuek prenaz utzi ta puzez
besteen aldamenera

42
—42—
Republica ta Tueroak
edo
Olbendibuniko maixtara
(Inventat Republicana)

Alaba, suya eta illobak
ipustera aita zara,
pushka maiteak emen, kalean,
dabuzkan baseritara,
urte luzei gailen eginaz
gazte bat bezin azkara,
Comostiyara etorri zaigu
utzirik bere baztara,
Colosa banan goragotikan
Olbendibuniko maixtara.

— " —
Igaro dira egun batzuek
sekulako azkarrona
eta aitona or azaltzen du
len barrenen zekarrena;
zortzi urteko mintill koskor bat,
Eshé, illobik zarrena

43
—43—
eskatutzen du eramateko
(aitua amaren pena!)
esanaq zoratuz kalea dala
gazteentzako charrena.

— " —
Bere ait'amen baimenarekin
Eshéche an guierira
joan zan bitira onak artzera
aitonaren baserira,
geroztik ama gashua beti
alde artara begira,
ezin bizi zan bere semea
joan zaretik urte bira,
banan, azkenik, bere aitona
zarrarekin etorri ta.

— " —
Lerbizi utzi diote egiten
amarekin milla julas
banan chautikan nola ematen
etzuten vyek inolaz
ta aitak ere begiratutzen
ziyon benaz ta apulaz,
galdetu ziyon aiton zarrari

44
— parainizun, erdi burlaz;
— mintill edera dakarki, banan,
— molote dago eskolaz?
— Ori aditu zuben leubonan
— aitonak aloharik garboz,
— erantzun zizoni: eskolaberik
— ezin eska leike aboz;
— euskalduna da eta puerwak
— maitatzen ditu oraingoz;
— nola karrika beterik dagon
— erreplurikano gaiztoz,
— eraman unben ta ohe luke
— berriz an balego aspkoz.

— Republika zer dala uste du?
— Aitona betor onuntza;
— eztegu ondo entendituzen
— ezbaita gure izkuntza;
— banan eskatzen du egiteko
— denok elkari laguntza,
— beren motua gobernatubaz
— peobintzi tierri bakortza
— Artik puerora, zer diferentzi

45
— dago, aitona? Zer? Utsa

— Ene tokiyan beste zenbaitak
— itzegin balit orrela,
— animatikan aitorzen ditzut
— sinistuko ez nubela;
— banan zer, suya, nik ondo dakit
— egitiya zeradela
— eta ditzozu erreplurikak
— puerna dakarela....
— Orduban saya gaitozen denok
— ta leubailen batorela.

Bastilla (Convent. Republicana)

— Takitearen argitasuna
— irichi zayoten denak,
— nola itsasoz aruntz kotarak
— ala onuntzik dandenak,
— eta geyago oyen tartian
— biyotz alchia dubenak,
— gaur Frantziyari biraltzen dizka
— eskumuni bereztubenak.

46 — Guchiyagunik egon meregi
Bastilla-ren orvimenak

— " —
Bastilla deitzen zitzaion eche
tzar bat Parisen gainduba,
agintarion postakokubak
mendekuen inperubak;
jende "che" dena inperatubak
huzaman egonduba;
gaur eun ta lan urte, alharik
asene erri minduba,
onen indarag izan zama
purrkatu ta kenduba

— " —
Erriya ala ikusitzian
agintariyak atrak
ichi zitzuten; banan aitubak
zenden ayen agintiak;
Parisiko seme alkar maitiak
saintasuneg betiak,
autsi zitzuten beren anayak
lotzoko zenden katiak
eta lan goyen zendenak izan
ziran azpira botiak

47

— 47 —
Nola itsaso aserretua
inoiz biurtzen dan apar,
gisa berian alchaturian
ainbeste nilla atzapar;
chikiyak laster aunditurian
artuzutemian alkar,
aundiyak beriz, eta nolaz!
chikitu ziranen azkar;
Frantziyak daukan edertama
egun santu arek dakar.

— " —
Uzta-illaren amalaubian
gaur eun eta lan urte,
frantzesak azan izugari an
egin izan ez balute,
etorkizuna etzitekian
daukan ana argiz hote.
Bai, animako agiya denoi
videan pari digute;
agur ditzaqun que maisnak
guztiya meregi dute.

— " —
Donostian Uzta-illaren 44^{an} 1893^{an}
— " —

48 ¹¹⁸ Espaniolak eta Oibomak.
(Mehilla) (Inventio Republicana) (Euskal-erria.)

Erdibitan bezala
joan dan aspaldian,
inoren paragan
geunden Espainian;
argatikan monak
ahsardi aundian,
artu nai zuten legoi
zara on azpian
ta gaztiak azaldu
zaitzate kabian.

— " —
Ez ichuran daquen
legoya chintzat,
artuko zuten bada?
¡Ayek astaputzak!
Berak nola tiradon
animali utzrak,
izan aren koran ta
Mahoma laguntzat,
astinduko dizkate
shilabako autrak.

49 ¹¹⁹ Espanian biotzak

daude chit jarlak,
legoya esnatu du
chinnu erasmak:
balendezke seguru
joan tiran gashmak,
azentzako dauzkala
beren gurasmak:
malke bat illentzako
bizintzat besuak.

— " —
Cherechá (Chumthunian)

Asketan esan izandu dute
gizon ikastun argiak
nola pishtiyak izan litezken
gure erakuslaririk:
Berlia da bat aipatzen dana
o! zer lan aringaririk
jartzun dituzten gure amian
onak eta chinguririk!

chepeschak beriz erakusten du
ainbeste nola ait biyak.

Euskal-hurreko shonizetan dan
chikichuena da berai;
gaztan kolore bakarekua,
nai bada ez da edera;
begi argizak, buru shampala,
moko tzenthia aurera;
korputza mocha anta laburak,
shaltokako ibillera;
shalapartako egalariza
eta kantari-ergela!

Choch batek aisa jasoko luke
nola karga guchi duan,
banan gustatzen zayo partzia
ada sendoshuaguan;
amidon arren ez leike galdu
dakizelako eguan;
banan arkitzen baldin bada ere
buruzko aldamiyuan
in-lan aldiz shampatutzen buru

seguru ste daguan.

Udaberrian leudabiziko
kabiya chepesharena
azaldutzen da, ta ezaguna
goroldiyozkua tena;
arbol gerrizan, untza tartian
tu lekunik maitiena
ta gizon askuk ikusitzian
irichpirian daguena,
esan oi dute: zer konfiantza,
chari char onck dubena!

Ea edozeinek esan lezake
berari begiratuzian,
arretarikin ez badukala
egin lezokem gaitzian;
ez idurijan ark kabiyari
beste zurbua atzian
egiten diyo, antik fratoke
hurrekua tapatzian,
erakutuzaz prentza zagula
nola atera sartzian.

Nere atetikide maite

Buenaventura choaren duinako egindako letra

Beti-betiko

Galayak =
 bere aita ta amari
 (trantze estua!)
 izandu naiz eskatzon
 zebanen eskua;
 egiña zendukazula
 amarekikua,
 zuk esan eta medukan
 sinistua;
 aita beriz mintzatu zait
 aitu prestua,
 bayotz agindu dit eta
 gau da gustua!
 nere biyotz gashua dago
 birpiztua.

Samak =
 etola dezun zuk banen bat
 danik onena,
 beti izan digut niki
 zuri sinismena;
 banan falta zitzaigun

lanikan zallena;
 nere aita prestuaren
 aitarmena,
 aspalditik banekinon
 amarena,
 ta orain badezulako
 biyen bainena,
 badakizu ni zuretzako
 nagueua.

Galayak -
 etola mundu onetan ez
 dezun berdunik,
 ezin arki meza ke
 nik zue ordanik;
 neretzako zeradela
 sinistu ezinik,
 aspaldijan igaro det
 gau samunik;
 banan ez da mundakorik
 biyotz finik;
 orain leugo traba tenak
 alteraginik,
 biziko gerate gu biyok
 bat ezinik.

Salazak = Ai, nik zentat nai dizendat
 Damak = Eta nik zuri?
 Salazak = Kinganez egin esan
 gerozake vris
 Bizotzak sin alkatu
 zuzikigu bizuri
 nola bildu etzagozkan
 leu inori
 pechu batian daudela
 badinri.
 Ori egia izanik...
 murrin bat neri
 ez alnazu bada emango?
 Damak = Eri, tori.

Limnomocho bat. (Euskal-orian)

Mutill koshkor bat iskuaurroko
 zubela altamorian
 gizon bunsoll bizururi bat
 bi makuren gaurian,

Kale eskiman ikusi nuben
 inora ezin joanari,
 ta bera nor gau jakin nagian
 inguratu nintzanian...
 limnomocho bat eskatu ziran
 Sainkuaren izenian.

Verbaite emanaz galdetuon
 atzan modu onenian,
 jayotzatikan ab zenkan ala
 gaitzak artuta mendian,
 erantzun ziran; ez senia, ez,
 nik sasya nubenian,
 ez nuben niste irishitzirik
 onetara azkenian...
 gau limnomocho bat eskatutzendat
 Sainkuaren izenian.

Eta segitu zuben esanaz:
 — lengo derate denian
 nitabren shamar ibiltzen nintzen
 beti edo geyenian;
 nekatu gabe, aisa igoaz

aldapik luzienian,
 etzan burua asko etortzen
 gu ala geditzianian...
 gero limosna eskatutzerik
 Jainkuaren izenian.

— " —
 Orolak bero eta burba
 arma daguenian,
 edozein moduz sartutzen da bet
 alako ichumenian,
 atsekabe ta negar saminetek
 badatuz ondurenian,
 nolaz ebait batek bizitza
 utzitzen ez duenian...
 limosnacho bat eskatu biar
 Jainkuaren izenian

— " —
 Inoiz prentsatzen nere artian
 ni jaritzen naizenian,
 gau ere asko dirala joango
 liraketak zuzenian,
 ez luke inork sinistatuko
 zer pena ematen diran,

Ai! orla nintzan ni ere saro
 ta gazte neuguenian...
 gau limosna bat eskatutzen dot
 Jainkuaren izenian.

— " —
 Ai! chorakeri asko egiten
 ta zentzurik ez darian,
 sinista gazte ur an pasia
 daukanaren esanian,
 obiago da sarri dan arte
 sayatutzia lanian,
 negar eginaz ibilli gabe
 gero denbura joanian...
 limosnacho bat bildu ezirik
 Jainkuaren izenian.

Elizakua. do.
An Nourdua! (Euskal-enia)

Plhurak nabarturik
 bideko tinna
 zenkan, ta isilduzan
 chorien doina;

oboi tartetik inoiz
 izanen keina
 sentizan, banan bian
 sortuzan lanua;
 argi baton aurretik
 kolpez erraina
 azaldu zan, ta laster,
 (eliza sinua)
 gugana irichi zan
 chinchari sinua,

Chilin, chilin jo zuben
 beriz chinchariyak,
 aditzera emandaz
 gauza mirariyak,
 beti chit suak, banan
 inoiz sinigariyak,
 izaten diranian
 gaitzak ekarriyak,
 Ostristetu ziran
 que ampegiyak
 ta beria azaldu
 zuben illargiyak;

eskuban arturikan
 buru estalkiyak,
 burian belarriko
 an gendun fariyak
 ta frate artu zuben
 Berngau argiyak;
 Au pasa biar zuben
 Saungviko aundi yak!

Eukaristi Santua
 fariya erraisnak
 ziplan pasatzen, ta
 besaren pausnak,
 umill agurtzen ditu
 kristan jidetsnak;
 ta nola emen ala
 geran goyentsnak,
 gertatzen diranian
 alako kasnak,
 burubak suakur eta
 biyotzak jarnak,
 barrentikan egiten
 dira erreznak,

mesuez izan ditzan
min duben gastmak.

— " —
Pentsatitzen munduko
izate aulian,
kasikan lorik egun
ez muben gaurian,
ta mungo goizian
zortziak aldian,
joan nintzan Tama artu
zumare galdian.
Ezkaratz gar batera
sartu ondorian,
kanta otsa senti zan
eche barrumbian,
guztizko don alai
eta ederrian.
Pozez bera aritzen
negula an bian,
bizio berri onak
ziraden idian,
gizon bat azaldu zan
late birnbalian,

— eta nere galdeera
egin niyorian,
hualko bi zewizkan
bere masallian
ta zigori: — orchen dago
gashuizillian...!
— Bere ama maitia.
zedukan ojian!
Ariturik gelditu
nintzan aurrian
ta kanta otsa nola
senti zan artian,
esan niyori: — or nola
dande sumarian,
aguriya arkitzen
bada eche berian?
Ori ez da kabitzen
kristanben legian;
— eta erantzun ziran
erdi negarrian;
— Ai! Or famili arko
nola bigi diran,
anbat jakingo ere

ez dute ordian,
 Sesgrazi an arkitzon
 sanikan gurian!
 Ezin biziyak gangka
 an bakardadian,
 ishik ishilik goren
 baztarcho pobrian,
 beste guztizetatik
 kasikan gordian,
 ez bagina bezela
 jaynak lurrian...!
 Oltzia obe izan
 liteke, aldian,
 bizi ez dauarentzat
 ichura obian...!
 - Bentat dulako oi da
 || mundu zabalian!!

Donostiya
 Ustua.

(Euskabenia)

Saritua.

Uola gizon guztizak
 chit amudiyak diran
 eta oso chikizak
 sentura berian,
 batek asko prentsatu
 eta sudrian,
 igartzem dize, uola
 gauz asko lurrian,
 ainbeste itsaman
 ala legurian,
 egu agatik aubat
 gungandik urian,
 Canquiknak dabuzken
 betiko gordian.

Argatik dago chutik
 botiko galdeera:

- Bergatikun da gauz'an,
 beste ori zer da?
- Iniz erantzuteko
 izaten da era,
 gizona irishi da
 zerbait jakitera,

illunpretatik gauza
asko du aterai;
banan jakintsumetan
geyena dan bera,
erortzen da maizena
galde egitera.
— Bergatikau ta gauzan,
beste on zer da!

— " —
Eshiltzen diranian
gizon jakintsumak,
izketan asten gera
guchi dakigunak;
ayentzat bide asko
dande chit illunak,
estrapozoz betiak
eta trabadunak;
guretat beriz denak
Piran ta legunak
gaurra gaurra oso pozagunak;
bez bestek erakultri
izan dizkigunak
eto ikasturitik
datarkizkigunak,

baizikan ametsetan
surtzen gaizkigunak.
Elaiz para egin inoiz
aditzen digunak,
beti izango dira
guretat lagunak.

— " —
Argatik, galdeztian;
; @mestija zer da?
; Ekusten da lenago
dizotan bezela,
jakintsu amdi denak
ishilik dandela,
eto geyenaz ere
muntzatzen dutela,
lan vri erabaki
egin ditokela;
ametsgilliak beriz,
kolpian, berela,
bere erantzura
ematen dubela
esanazi. — @mestija?
Kantamiko perla,

ta beste izen asko,
ezki, onela,
ohit ordo datozanak
jartzem ditubela.
etork ukatu boza
beraz datonela!

— " —
Kaspillaturik beren
fisuz eta nauriz,
mundu guztija bete
nai dutenak egiz,
bete oi dutenak da
kopeta izerdiz,
ganzak ezagutzoko
arreta geyegiz,
etik agurtutuzen ditut
beginamen aundiz,
naiz berak para egin
gure unkeriz.
Ar konpon ditezola
beren jakinduriz,
Keretzat (Serwotija,
ara zer dan beriz: -

Uso bat biralduba
Nobren Arkatik,
inon legurik bazan
jakitiagatik,
fiskti lezal gashua
al zuben lekutik,
izpi bat chinshilika
zubela muktik,
aditzera emanaz
argiro gogutik,
azaltzen ari zala
luma yalpetik,
bintu zan atzera
urditza artatik,
lokabetuaz denak
zentzuten indatik.

— " —
Putzuban emanikan
leu aurbeste jira,
uso ona biraldu
zutenak urdira,
noizbait irichiziran
Ararats mendira,

- leubizi egokitu
 gan leguntzira-
 ebe kumzarizat
 irtenik erdira
 ta cokerak emanaz
 terma begira,
 itza biriztu zuben
 bere familia,
 emanaz: - Lem ta Jafott
 egun etoni da
 ta Samak agindubak
 egun bear siba.
 beron emagteakin
 biyak urrutira
 joan bear dezute
 bizitza berira;
 Kan ta bere andrea
 nerekin baitira;
 ait' anak zarak gande
 ta izan kupaia,
 ez hitzikan bialdu
 que ampegira.
 Arain bendizigua

ar zagote, tira!
 - Eba agindu zuben
 beste alderdina;
 - Pishti denak bijoaz
 alduen tokira!

 Ain leyal legun billa
 joan gan egartira,
 ekarunik biriztu
 zituben izpira,
 pishti denak bezela
 izan gan utzira;
 banan argitar meza
 nola gan fantzira,
 aurrea eramunik
 bere iritziya,
 laster igaro zuben
 legordi guztira.
 Arvitutzen gan leku
 on bat ikusira
 eta bera izanik
 chit egalarira,
 alderdi artara gan

berela abija,
 topatzera gozuan
 zedukan tokija.
 Trichi gubernian
 beriz Kantauriya,
 emenchen antu guben
 beretzat kabija
 etjin zan, eta ez da
 geroztik jaikiya;
 begira, non baguan
 gashua jachiya;
 Len ushua zan eta
 orain Donostiya.

Buruta agerindu
 gaztelu orietan;
 korputza Donostiko
 eche ederetan,
 ta isatsa Layola-
 ko eriberetan;
 eskuko equa
 Ateguinietan
 eta ezkerrekua

SU Antiguam bertan
 edo alde artara
 dandem birietan.
 Beste pishti batzuek
 egope orietan
 ikustan dira inoiz
 uda egunetan,
 beren humak bustiyaz
 Konchako vletan,
 prokivad dabilizala
 jostatzen metan...
 Sartungabe kondaira
 luziagnetan...
 orra nere iritziz
 Donostiya zer dan.

Donostijan " " = 1894. gaureraino

Lariya Romanza.
 Ubiquel Oñate

Usho ego-churiya,
 jachiya geroztik,

70 No / izate guzija
emango dit zuzatik.

Entzen nazazu arren,
ainguru kutuna,
nai dizun bizotzak
gaur esaten dizuna.

Aburatutzen zaitut
ume zoragarrija,
belarriko zuzatik
-emur mago jarija.

Atoz munduko illunkentzalle,
izar argijai,
atoz kentzera, maitea,
nik dankadan tarija.

berentikan mundua
fachi zerabe egan
ta gloriaran fuska bat
nola zerari ala zeran
(nik ez dakit au zer dan!)
fcharatzen naiz zue amean...

71 No / Urrikaldu zaita
ta barkatu, maitea,
nik zueganbik aldegitas

Ilko naiz minuz
zu gabe, ederra,
atogkit onera...

Ez, ez...
Ivan zaita mesere.

Agur, lagtana,
bai, betiko agur
deitutzen dit Samak
Samak
bere ondara gaur.

Samgoitokak nai du
ni ara joatia
maitia!
Egin! bedi baba Samaren
berondatia.

Su. ta qu-tarak.

Antoniño Espandak
eskatu ta egina.

"Zer da Euskara, nor euskaldunak,
ezin ta nongotarak dira?"
Galdezka laude atzeritarrak
alde outara begira,
mundu guztian bere berdinek
ez dutan Euskal-errira,
Ezin ikusi gaituzte ondo,
irten gaituzen argira,
inork inancharik sortu ez dezau
gure fatoni garbira.

Emrari

On Joanuel Zendozari.

Urbietako Inauen
sarterrija orra
seme legal askoren
siaska fatarra,
biyoty biyotzokua,
gudari fogarra,
zure ifel maitia
ez liteke burra
zergatikan zeraden
euskaldunen orra

Ez izanagatikan
anudi ta bikana
ain zerade polita
chukun ta apana,
gamera euskalduna
besterik ez aia;
lur outan biyotztsuk
denak dira, bana

nore ustez Erriani
zu gara estramar

Euskaldunen oiturak
ta gure ikuntza
jakin nai ditubena
joan bedi aruntza;
nola Euskara dagon
iya uneguntza,
ausapai charrekuak
nai ditote bostza...
Ernabi zu zerade
ezti onen entza.

Tugurman daruzkan
mendichuak berri
an politikan ez det
nik ikusi begiz;
betiak gaztanez ta
sagar mushuzgorriz,
dehetan politenak
tontortuda arri
Santa baten izena
danka edergarri.

Begira yayagute
Santa Barbarari,
ardiyak zaitzen dagon
artzaya diruri,
beti-ernai "etsarik"
ote dan agiri,
ez diyo charkeririk
egite nai inori,
baizik lagundubere
erri maitiari

Osko legakiana
edo indartsua
bezeld da Ernain
presta ta maitsua,
bartzartutzen dibena
etsai setatsua,
bizi da lagunduar
fende biartsua,
nik agurtutzen zaitut
erri doatsua

Erromani-ko alaba
 eder ta chukunak,
 zurek zerate egi-
 tuzko euskaldunak:
 oraindikau zautunak
 ainguru kutunak,
 gero izan zaitezte
 andre t'ama suak,
 beti sartu ditzen
 seme biyitz-tunak.

No. Zerbait.

U^{gaitz} zere onekin moldizkiratu zan
 onerako izkribatu ta dagona,
 Victoriano Truola-ren invol.
 diztegiari "Sociedad Union
 Artabanako" ko abiskide batzuen
 bidez, zenak diran:
 Gabilondo, Agirrezabala, Arrieta, Mallo,
 Breca, Dorba, ta beste batzuek, zeneen
 izenak sentitzen deran ez jakitea.

Laralde-ko Itzagdalena.

{ Etsai Antoine Pabbadie } Bena
 { Vera: 60 versos olinea } obligado "Sara".

Brantzes-Euskara itzegiten dau
 menditatuaren artean,
 "Sara" deritzan uri kutuna
 dago ibarcho batean,
 erri leyalan edertutzean
 bere kondaira maitean
 irakurriaz edo entzunaz
 zer gerta zan jakitean,
 milla gazpiren larogei-ota
 amairugarren urtean.

Erri-ontako aingurucho bat
 Ferralde-ko Itzagdalena,
 zan amazarpi urte besterik
 oraindik etzotubena,
 guraso suak eska bezakau
 Palabarik leyalena:
 ikusirikau ainguru artan
 apaizik etzeguena,

X Komposatzea gatikau sartu
zau Espantian barrena,

"
Pidea gatik jom ta egondu
zan etarponako Berari,
an komposatu eta gashon
eohemutiko etarrian,
Espantia ta Frantzia uola
zonden gudan edo geran,
katibaturik gelditu guten
bere lurko sarreran,
ta koitaduak zion: ez dakit
zortan gaizki egin deran!

"
Arrantzarren atzaparetan
mancha gabeko ushua
arkitutzen dan bezela zegon
Magdalenacho gashua,
gudari sion agintaria
Tizanik erakitsua,
esaten zion: ura ezazu
gaur eman dezun pausua,
erantzun zuben: ez det begiungo

nik juramentu paltsum

"
Billi izan balitz bezela
ishpi edo zelateri,
an maite ura gaizki berne
egin gabea inori,
daukeztu bear izan jotena
Piet buruzagiari,
onak berela agindun zuben
gillotina pasu bedi
eta lepor kendu bizai
Magdalena Sarraideri

"
Jesus maiteak gure pidea
igaro zuben ulodua,
Barkazioa ta maiteasua
banatuaz ingurua,
"Salve Regina" kantatuz ta
begiratuz berura,
gillotinara igo ta illzan
zoragarriko dau ura,
ta dingeruak eramau guten
sartilen bizi lekura.

Iri apustu baten bidez;

Bestek iri obiak gungkala idanez
 pisuban ta naurinjan eta indanez;
 bestiak gogaguet beriz loyaltarez
 ankaz ta intentzinez lepoz ta butanez;
 biyak alde anez;
 eruntitak farrez;
 aldetik bildunez;
 nola etzan arez;
 jakiten irabazi zeiken edoz.

Kolosar bursari gartean

Trakuririk zure itzurren
 ezitortak La Vazian,
 orain dirala egun batzuetan,
 joan dan igandele goizian,
 barka zaitzazu, on Emeterio,
 orain denbana duzian,
 erantzun gabe ni egotia;
 sentitzen det bigotzian.

On Emeterio Anese gator
 zu argi billa nigona
 Ez al dakizu pitlinda dala
 ikeretkin daktidana?
 ber ikasiko dezun nik esan
 aren zuri dakidana,
 zeron baldin bazera neri
 argi egiten dirana.

Asmo senduak izo nagatik
 askok oi dute gogaitu;
 landaririk an duena ere
 beti bear da fozaitu,
 bestela nai dan etorkizunik
 ezin lezake garaitu;
 zer esango det zure izkuntzak
 denok aritzen bagaitu?

Allegiaren gisara askok
 be stehengandik argija
 artu oi dute, nola alpernak
 langillien izendija;
 batian zuzera, on Emeterio,

84-
sin euskalietan garbija,
que illobak autan izango
zaituzten bursasiaz

Eguzkiaren itera da
alu porzari ta alaja,
gisa belean azaldu zaigu
gaur Tolosako galajaz
zajika gabe ino pinutsa
iragarten duben baza;
ez dezazula galditzemutzi,
ma in da zure garaya.

Aipatzen dezun lore-baratza,
Pallitena deritzana,
da arrats batez oso porkiroz
zure kin bildu nintzana;
(Arbatz) ~~Arbatz~~ baiten billa uso argija
(libre) da Ararat-en izana,
osatu gabe geldi etzedin
orduan itzegi zana.

85-
Aitona giragarsoa.

Abondragonako. (Lena libre) Agur

Udaberiko usaingozko
illumabarcho batian,
(Arrostiyatik uruti gabe,
uri-ortako partian,
basenitikan onontz datorren
bidechigor politian,
sagar ta gaztan, aitz, eloris,
urhitz ta lore tartian,
azpi aldian erreka chus
marmariyaz ostopian;
eguzkiaren azken dizdizak
laruntzeko menditentian;
kuku ta beste chorien kantak
baso guztiak betian;
kabi batian lau chorikume
ghillar tarteko otian,
Gang abei denai begiratuz
emenezque lur baitian,
"inonuz dago onelakorik"
esana, nere artian,
netorren, eta alako batez

juacho bat ematian,
 aitonacho bat arkitu muden
 eserleku arlotian,
 berokin zenkan penaren kargak
 lurra iza botian.
 Esarailta leku fozgan artan
 gizon ura ikustian,
 alaitasun inguratua
 aintzara tristian,
 bereganatu mintzayon zer bait
 itzegiteko ustian.

Iruditzen zait gan oraindik
 bera ikusten ilaguela,
 ari tontorcho batenganian
 eserita daguela,
 belan nekatu bien tartean
 sunitz makill bat dubela,
 beraren puntan ipinik leu
 buruan zuden chapela,
 bi eskuekin gogor elduaz,
 kontu egiaz ohela,
 eta kokotza zyan ganean,

lotan balego bezela,
 etola fostatzen full full zebilla
 eguaigecho epela,
 buruko ille churi bakanak
 egara zifragela,
 lesan zeikian, ustet det berak
 sentitutzen etze bela,
 Anchen onguan, bere onduan
 zer egin ezguk Kizela
 laguntzarik nalyuben galdetu
 edo aldegin bestela,
 itzegin zuben, eta kezkatik
 atara mintzan berela.

Asnas lodi bat irten zitzaion
 pechu estutik jasua,
 ta leubizko anesau zuben
 -|| etere Euskara gaskua!!

- Esan onotan ezagutirik,
 - aitonaak zedukan minia,
 - erantzun nion: Tamia, Euskara
 - ez dago aintzaldeginia.

27/88

oraindik ere lur maite on tan
bada zurek itzegina...
- Bana nuretz, moxak etzian
bera lasaitzeko dia,
ta zion: Endo ikusitzen det
detortigun erasua,
ez da biziko, laster illko da
gure Euskara gashua

Tama, ez bedi orla tristetu,
ez dago Euskara fuma,
ez du sentitzen inguru ontan
Pignen alaitasuna;
ez du ikusten ez dala gaitza,
baizik dena osasuna,
Euskal-erriko chorien kantak
ez dago prozeu entzema?

- Bai, len bezela sayatzen dia
kukua eta shostua;
ozkor dande, bana galduda
gure Euskara gashua

Tama, barkatu bizait, berriro

28

89

gogor egiten badizote,
Euskal-erri bato charago
egon dala derizkiyote,
ez du ikusten ubla izkuntza
Eutan arigeran bizok?
Gaur (Dobstiyau) edo dakienik
ez du aitortu nainindok,
- Bana erderak betiak dauka
erriya eta basua;
alferrik gabilte, galdua dago
gure Euskara gashua

Tama, alaitzen asi gintzeki
Euskara maite segunak;
badatoz, ustez iya betiko
galbitzat gluden egunak;
Olen aintzakotzat hartzen etzuten
damacho chapelak duna
gaur erantzuten dute biotze;
"gu grade Euskaldunak"

- Bana aindestek faitzen dute
traba edo arazua...
Eola naindegi indartutzia

gure Euskara gashua,

Tamara badaki, nola denago
ez gurekigen orderik,
eta guraso lejal on askok
uniat argitu nairik,
aldi batean nonikusida
izkuntza au gabeko nairik?
Onengatikau dago Euskara
lotsak chokua guderik.

- Bukatu behi duna onen
epa edo plaza.
izan ezate naiteshiago
gure Euskara gashua

Tamara ez bezala negarrik egin;
esan duten bezela,
ikusitzen denago bano
askoz obeto gaudela;
buzia bezake zergatik zait dan
oso indartzen berela...

- Duten malkuak kolpez kendurik
erantzun ziran onela!

- etik orderarik ez dakit eta,
nere illobak... un sua!
ni bezelache burlatzen dute
gure Euskara gashua,

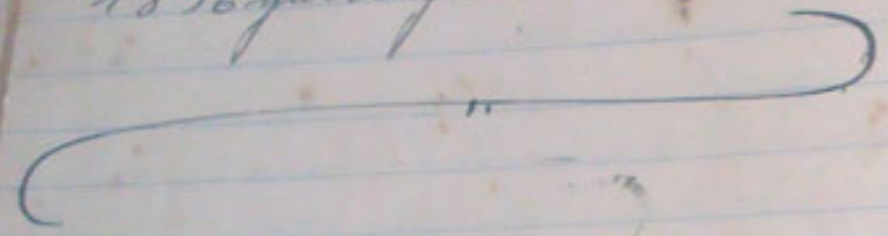
An nintzatzian arkitu zuben
non bait aini estu barrena,
non alcharikan eserlekutik
al zezaken agkarrena,
esan ziran: Di! Denak naidute
legezarak dakarrena,
eta ez dute ezagutuzen
izkuntza dala aurrena.
« Cliru gaitoak menderatuzen
« Duten bezela ushua,
« etzagutela illtzera utzi
« gure Euskara gashua

Euskarekin agur eginaz,
arturik makillashua,
eche aldera abiatu zan
ain euskaldun boatsua;
geldis geldika jarraitu non

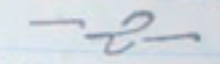
meurtzag, bare pausua
illobetara bintu zedin
aitona zigagashua

Monragin larogei pezetako
saria irabazitako huoldea.
1896 garrengo urtean

Mondraginako Rubakolanayai
(Ezma obligato) Onki arte.

Gure leengo guraz, aita
Adan talahua Ebazren
lendabiziko semeak, Rain
ta Abel izan ziraden,
banan kondairan ikustendanez
bisk anai sortu arren,
benere ezin bizitu ziran
chit adiskide elkarren;
orra guda ta gizon illtzek
sustraya nortik dakarren.

Ez aldiruri gaur gogona,
bizirik bi ahai bakar
nola etziran otek irichi
ofeto artzera alkar,
Rain gaiztoak Abel prestua
ill zhen al bezin azkar,
geroztik vuntz esan bitoke
bizingerola su ta gar,
ardindik ere zuzenditzeko
ichura guchirho dakar.

efundutar lanak ibillitako
 gerotik, esan dau gisan,
 gure ez dakigu zergatik, baina,
 nonbait ala konduizan:
 ija seinilla urter, suduen
 hegin nola gubiltzan,
 banan beatu izan gerasoz
 gerran edo guderitzan,
 espainiarak auzkorikan
 ez da beste inur izan.

eork entzun ez du chit autzimako
 Altabiskaroko kantua?
 Eneke ez daki Rouzesballesko
 Carlo egiagorren patua?
 Navas de Tolosa-ko musulmanen
 indartza puzakatur
 ta ehumangian eta laguntzen
 espainolai gertatur.
 San Juan fabe dau dionia (1)
 izan zagu misitatur.

(1) Nacion.

Ezaguturik Guzman el Bueno
 zer lagin zuen eoripau,
 atzerritarak ikusten dira
 oraindik ariturikan,
 eta Isabel la Costalika,
 marwak Granadatik
 biraltzen ditu, Kristandadea
 indartuzteagatik,
 gero Kolon lagundutzeko
 bere patrikariatikan.

Arerivak edo etsayak
 que estali naitarren bizi,
 Espainiako levi portitza
 noloz dau igutu inoiz,
 ez du galdetzen zerbait diraden,
 nondik datozen edo noiz;
 sosteni outan beti bizirik
 dande Belarde ta Corviz,
 zoren biotza agitzen zagon
 dabilenari arazoiz.

Ithi ~~erazten~~ digrit gauz asko
 bukatu beruak laster;
 espanol denak orla izanik
 euskal lekuak gutikatu zen
 esan meyak, ozen laguntzik
 gabe iya inon eger
 egiz izada? Ematen diot
 berungoiko onari esker
 guretat gorde dituelako.
 arrunbeste gauza eder.

Venbat eramsi (1) sartu diraden
 Espainiko errictan,
 asko irichi izandu dira
 agintzera egietan,
 Ebro-tik aruntz ezagututzen
 ditugun alderdian;
 berran bitoreen arrazak bere
 luna maite du ginetan
 ta euskaldunak libre bizitu
 dira beren mendietan.

(1) Invasion.

Nola gromak mundu geyena
 arturik zentzu mendean,
 guztiz sinisuen aundia zuen
 bere gudari fendeau,
 ta Octavio Augusto asi
 gau euskaldunen gallean,
 esana bere genagizonai:
 - Iraindik libre dandean!
 - Ca ekari zaizkidatzute
 aurtzak bezela taldean.

Jakobide gau buruzagia
 urduko euskaldunen,
 eun urte eta aubat geyago
 igarvak zituenai;
 gero Otzual, bere lagunak
 lagintzen zuen urrena;
 Hartan gaztea ozen esana
 gintzo egiten zuena,
 ta onderengo fende guztia
 ayen aurtzokva deua.

Hartu giraden erromatarak
 gure buru maite ontara,
 banan etzuten euskaldunikan
 mueratzen inontara;
 Lekobide ta bere mutillak
 belan bat buruan para
 eta tiratzen guten, etsagak
 illtzen zituen dardara;
 agkerako herak Joan bear
 izan guten Erromara

-12-

Erromatarak, talde gogorak,
 buru asko guten berendu,
 ta Lekobidek zarrai deituz
 onela itzegiten du;
 Samak, Erriou denok luzaro
 egiu gitezke mantendu; (1)
 nere iritziz obe genduke
 alperik gauden keidu
 ta sasotxoak saya litozke
 ori egingo bagidu.

(1) Barpatu

Jerrari zarak erantzen guten;
 - Ederki dago gang vri,
 eta bertatik prest gauden enen
 denok jarraitzeko zuri;
 qu Errioko aitzetan beera
 bostem gizon buruzuri
 arnil gaitzen, eta leubaileu
 geren adola ishuri,
 ondorengorik erromatarren
 mercede by dedin erori

-14-

Beren semeak artzen baguten
 erromatarren morrontza
 emazte eta alabentzako
 seguru zetorren lotsa;
 aiton ayezatzat an pentsatzea
 auz zahar samintaz gorrotza
 non naitasunen indarrarekin
 alcharik beren biotza,
 ondorengorik bizi gitezen
 antu guten eriotza

Erromatarak egonagatik
 bituak ateratzen jaun
 ikusirikau ezin gutela
 lur ontan geyago iram,
 esan zioten, ayen erria
 best ugeikoren kontra eun
 zifodzelareta artunik
 larogei kemoretzi laun
 joan zanta galle angertatuizan
 dyatzungo seme hartan.

Benere bestek ez du izandu
 euskaldunak aibat barren.
 benek ez daki zer gertatu zan
 beinbateg Beotibarren?
 Erduan ere arerisak
 indar aundija zekaren,
 banan geyonak golditu giran
 illik, maingun edo erren,
 oraindik ere lengoak gara
 askok ezetz nste arren.

ezinberatzca gerta liteke
 zerbait egiak esanez;
 banan ez dute kezakizunik
 bitarren semeen lanez;
 gure dieni edo patria
 beartu izandu denez,
 naiz serbitzeto, orain bezela
 premesiarik (1) izan ez
 Euskaberriak lagundu dio
 bere odola emanez.

Noiznai arkitu izandudanez
 Espania bearrean,
 naiz emen bertan edo uruti,
 munduaren bagterean;
 leku beroan edo otzean,
 itsasoan, legurrean,
 beti azaldu gazo laguntza
 kantamitarren lurrean,
 ta euskaldunak ikusi dire
 beste guztien aurrean.

(1) Obligaziorik.

Eubalen krestak ezin kontsala
 oroinen badadukazki;
 mundu guztiak aitortutzean du
 ez da esatea aski;
 Okendo, Lezo ta Ebiakoz,
 Churruka eta Legazpi
 ta beste askok dituen onuenik
 etzuten izango naski,
 beren eskintza mirarietan
 akindu Paziran gaizki.

Orain, azkenik, Espainiak chit
 berca duen Habana,
 erregin batek Kolowen bidez
 eskuperratu zabana,
 da lotsik eta zentzurik gabe
 gure kontravalcha dana.
 Konbait ez daki, espainitarak
 bildutzean elkargana,
 beti arazoz gudola ta
 bultzatzezinak gorana.

(1) Portatu

Rubarko krestak: Orain dirala
 lareun urte, zer ginateu?
 Pishitiu gisa, jarkairik gabe
 biluzgorri zebiltzaten;
 ta erakutsi ondorenean
 jatzan, izketan ta jaten,
 ari zerate zeran amari
 garatztasunak ematen!
 Skusiko da bein betirako
 aspertzan eta zeraten.

Ondo dakigu, oraingo outan
 etzeratela bakarrak,
 zirikatutzean zaituztelako
 atzetikan zankee-tarrak,
 egazti araparien gisa
 lhuizatzen atzaparrak;
 banan leoya ez duizuten
 basakaturu kalparrak;
 eguzkitara gure aterako
 ditugu zure zatarrak.

Teubat quaso zuekgatikam
 jaun mehana dariola
 arkitutzu da, ikusirikam
 semea falta zayola!
 Teubat enizte eta andregai
 ezin alaituz inola!
 Ea ala ere ezagutzen da
 ez dizutola apola
 errespetatzen ez dezutenak
 inogentean adola!

24

Agur gudari esparitarrak,
 batz ere euskaldunak;
 zuei begira gande quaso,
 sende eta lagunak;
 gerokurruti legonagatik
 birtza or dalkagunak;
 beti kontatzen gure vudotik
 falta zeraten egunak,
 bizi geraden arte benere
 aytuko etzaizkigunak.

Ikusirikam "ama" megarrez,
 semeai loquiza esle,
 geren odol eskemigabe
 gureola egon gintzeki.
 Ez, oriegingerta titeki,
 beldur gabe bagemudezke,
 beragatikam, ahai leyslak,
 beti sayatu zaitzte,
 frogatu dedin bageradela
 izela degun aurbeste.

-26-

Seme onquiteak joan zeratenak
 gerrara Ruba aldera,
 proga zazute gure sorteri
 aul dala lengua beraz
 eta onuen du zabalburikan
 laster mundu zabalora,
 otviz ta ualkoz apaindurikan
 iltzen diranen galera,
 aurki atozte gai dalkazuten
 amachoren magalera,
 goititurikan nilla lekutan
 bentzutu duban bandera.

Beraz maubisak (jajaja) guri
 artu nai digute goya?
 Dyek oimpean sartu nai dute
 España-ko leya?.....
 «Mundu guztia begira dago,
 eta orain da sasoya,
 «rakusteko aukeratuzen
 «deula betiko oya
 «botatzen utzi bano leuago
 «geren aurpegira loya;
 «zergatik gure alde dauzkagun
 «indarra ta arrazoya.»

«Mondragoin larogei preze-
 tako sarria isabizitako sholona
 1876 garango urtean.»

Wairaro.

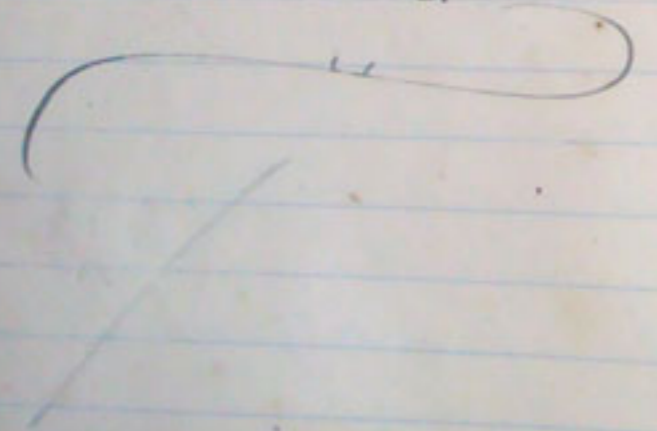
In Heigel Onate-ren musikan.

«Agertzen zeranean
 gizean goizetik,
 illeak apainduaz
 zere zelachotik,
 «atarira begira
 leyochoan chutik,
 eguzkiak agurtzen zaitu
 huendiyalen erchetik.
 Chali chiki potitak
 arboletan izuak
 bidaltzen bizkitzute
 pipiripiyuak
 «Zkenik
 denak joanik
 ezin utzi
 leku aurrik.
 «Zan zaitu nitzag
 «erruki,
 ez beti penatzen
 «eduki.»

Beti, beti...
 Erabat gau eta egun
 prentsaturtzem zuzan...
 biotza
 erretzen
 dachikat
 nik suban...

ere biotz gasna
 juskaka zuzana
 bija maite laztana
 Esan zaidazu itz alazezi
 bayetz bayetz.....
 Alkari eginikan
 erparo
 biziko gera biyok
 luzaro
 maitaro.

Am gurgarriari.
 Abagalendo.

Eguzki argitsua
 zaru urdilean
 dizdiztuaz Sarako
 mendien ganean
 tangero egi eta
 ibar berdinan
 azalduzan goiz batez
 gis atseginean.

Iteten dan bezela
 ursoa kabitik,
 ainguru chit garibat,
 Sahako erritik,
 atera zan goiz artan
 ait amen ondotik,
 pedearen bidea
 jarraitzeagatik

Konfesatu ta Janna
 Chaparro-ko Beran

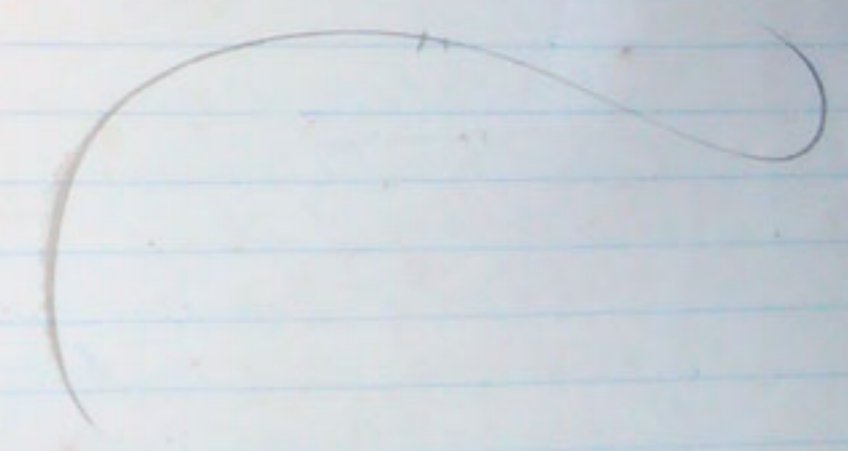
artu ta zijoala
 Irkutziako sarreran,
 nola Espainia ta
 biak zenden gerran...
 Ai! etzagalenuko zenen
 kripigabiz zeran!

Irutzik egin gabea
 zu zere bitzidan
 katibatu zinduzten
 lapur baten gisan,
 ta eguzkia laster
 odeliz estalitzan,
 ohen (1) aren testigu
 etzuen nai izan

Errukiz gezurcho bat
 eskatu ziguten
 gaitz gabea zinala
 ikusten bitzuten
 ta nola etzenduen
 bayatz erantzuten
 (1) Crimen) Pinet gogoragana

eraman zinduzten

O Pinet! Zuk amarik
 bear etzenduan!
 Aingerna iltzeka
 agindu zenduan!
 Magdalena Laralde
 -chit alai zezuan.
 eta Salve-Regina
 kantatu onduan
 (Doni Juan-dikirtenta
 sartu zan zeruan.

Aitona eta illoba.
Otxaie

Esacra gara da
gizona gartzean
Eta bele semeak
guraso partzean,
gero illobachwak
berregantzean,
aiton buruzurien
sallean sartzean,
berri arkitzen dala
gaztean antzean.

Aita batek semea
zenbat maite duan
argitatzeko itzik
ete da munduan.
Baietan aitona du bat
illoben onduan,
echean, atarian
oyan, otorduan...
huitetasunak ez du

izenik orduan
" "
Tayo balitz bezela
seme bat bi aldiz
aitonak illobari
ain maiteaun aundiz
begiratutzen dio,
tal boti paririz,
prozkidaz betetzenda
aren gaiztakeriz,
esailaz... ondo dago,
egin gazu beriz.

Elhimabarchoa gan
;ain dantkat gozuan!
mendibide batean
erriruntz nifuan
basein churi baten
ate inguruan,
aritz baten azpian
aiton bat zezuan
erdinegarta farrez
chit de soseguan.

aitona maitatia
 etzegoan lasai
 begiratuz bere
 ilguruko gauzi,
 euzkiaren agur
 ta azken dizpizai
 eta izar goiztanen
 argite eskasai,
 eskolara prandako
 illoba baten zai.

Olako batez sasi
 aldamenekotik,
 saso bat aterazan
 presaka gozotik,
 sartu zitzaizolako
 ari bat vldotik,
 tachakur salatua
 saltatu zan goitik;
 orduanbe zetanen
 aurra eskolatik

Aitonak egun uairik
 benazko papera,
 esan zion: - illoba,
 etorri al zera?
 Eskolara bidaltzen
 zaitut ikastera
 ta orain moa zuri
 galdetzen atera
 ez dago afaririk
 alperna bagera.

- Buenas tardes, aitona,
 (Pinto, ago geldis)
 nik beharri maite det
 konsolatu bedi
 nome prunza del zeno
 baldin albaledi,
 gan maisuak esandit
 noizbait gizon aundi
 ni egingo naizela
 fatch bdet ongi.

Erakutsiak ori
esan digu beraz?
Eustatu egingo zan
zure izkeraz?
Banan nisaritzen naiz
dankazun izkeraz?
beragatik eman
jakin naidet beraz?
Esazu, maisuak bai
aldaki euskeraz?

Ca, hombre, niss...
Isso....! O!
Arungoiko amudija!
Tubal ta Elitorren
izkuntza garbija!
Iya gaur morekin
gintezke pija....
Ca, zer erakutsitzen
dizute, chikiya?
Estudiatzen ari
naiz geografija

Geografija (1) nola
gauza onba baitan,
zure ez dakizu zenbat
gustatutzen zaitan.
Esan zazu euskara
zenbat probintzitan
mintzatutzen dan, zenbat
kale ta erritan,
eta albaldu bada
zenbat baseritan.

Ori erakutsitzen
ez digu maisuak,
biri besta gauzak daukat
goguan jasnak....
Alderdi ona dauka
Euskara gaisuak!
Banan zure oker eman
dituzun pansuak
zuzenduko dituzte
zure gurasuak.

(1) Lujiagalda.

Atoz, nere illoba,
gozzen afaitera,
zure quaso eta
senide tartera,
aita ta amachori
noa esatera,
benzabiltzan ortatik
benbailen atera
ta bidaltzeko beste
eskola batera.

En argitasunaren
etsiak ezgera,
banan, ai! ben illoba
guaz buruz-beera,
zere jatorritikan
ezkutatutza...
Beti saya gaitoz au
~~buruan~~ artzera:
Euskera da lehenago,
ta gero... Euskera.

Anaitasuna.

(Opartzumaki.) ~~Ena obligea~~ (Pakea)

Ikusirik anaitasunak
arrapatutzean aila,
eruki gabe bigi bigirik,
sabelatzen duala,
gisa berean pizti gogorak
menderaturik argala,
onen karrasiz kufitu gabe
puskatzen daramala,
gizonak dei begiraturik
esaten du berala,
ikaraturik nola indarrek
dankan agintea ala,
"arragoz denu argirik eta
zentzu gabeak dirala",
ta sinisturik, bera askoz
biotz phokua dala,
jakirik Terusak zentzu eta
kufira eman dizkala,
pentsatutzen du alako laririk
egiango ez lukela...

Aitortutzean idet lotu aundibet
barrenen sartzen zaidala,
iduriturik inoiz gizona,
piztiak bezin zitala

Arrozgoraren arzi gabek
nola diran pizti denak
tanzagutuz, litzateken
ematen dituzten prenak,
ozek dirade barjakindoko (1)
kargatik libre darduenak;
bainuz dira orla arkitzen
gizonikan lotuenak,
atzen darduen basati, edo
salbajerik gabuenak,
zerगतिक diran Jainkoak bere
aitzez egin zituenak,
Alasenera barkatzekuak
dira operik geyenak,
ume traketsak beste gauzarik
ez diran gizon ayeenak.
Nola arkituz, egiteaz, ~~eta~~
obra on eta zuzenak,

(1) Conciencia.

Jesuskristoren Legiaren
iridhi atzagutenak!!

- «Aitaren, barka zaituz,
Legi daki zere egiteko dute!»
- Begira emel erakusten
nola digun erakusten,
ezagutarik gabek zentat
gutz guchidago dituzten,
sagatu arren beste inoren
gim eta ezurak auster,
«Nor arituko da ichuareg
ibilliatatik zuzen?»
Bainan gu ditur baldin bagara
chikitandikan ikusten,
zuzen bidea jarraitutzeko
argidotu baginduzten,
argaltasun eta zitalkeriak
«Zertan ez ditugu uzten?»
«Ondaruntasun eta grina charrai
«zerगतिक diegu erusten?»
«Zera kontuak beste gauzarik
iya ez degu entzuten...»

"ez degiazu besterri egun,
 "guztatu naitz dezagun;
 e gizon guztia sukai zerate,
 jakin gogate azkenik,
 ez dela inor Jainkoarentzat
 "aztu ta gelditzen danik?"
 -; Berdago kristau egiazporik,
 "shit ondo ez dakienik,
 ayek Jesusen itzak dirala
 Berak legetzat emanik?
 Panora denok banjakindean (1)
 daukagun gauzak izanik,
 eta jakinik outzag konpora
 ez dala bide guzenik,
 nola liteke arkitutzea
 "ain dalarrik, ain zekenik,
 arrazoyaren lege santura
 eron naitz dezagun?
 Begia nago ta alare
 ezten dot sinistaturik,
 kristau artean arkitutzea
 onelako chartasunik,
 bertako dira erakusleak,

(1) Conciencia.

zertan egun ortan lanik,
 arandean (1) ez emateko,
 jakintsuak artoruenik?
 "Aundi gaiztuak diran tokian,
 ez eskatu chikironik!"
 " " "
 Leundugabe oraindik danden
 gizon illun ta zakarrak,
 "kizi dirauak atzeratuak
 lralako basatarrak,
 ikustei dira beren artean
 luzaturik atzafarrak,
 lagundutzen ez diotelako
 "ketan mingain baldarrak,
 edo trakestil dituelako
 arduak edo patarrak,
 Banan orien egunfideak
 izanagatikantcharrak,
 bestek guchitan nozitzen ditu,
 baizitan beren bizkarrak.
 Elserretzera iriditzean
 gizon aundi ta zakarrak,
 lutsa litzake ortaratuko

(1) Justicia Derecho (arandea) Harer justicia & Kadof regin.

balira berak bakarrak;
 orduz gortzen dituzte
 gurasoetako adarrak,
 dituzte gazte sasoietan,
 utziarik inurta jarriak
 ta onakume inur gabeak,
 kendurik beren senarrak;
 kufitu gabe ama gaisoen
 zispuen eta megarrak
 ta gizonari ditzen dioten
 enazteen deabarrak...

Pisa onetan naspillaturik,
 jakean zenden baztarrak,
 bukatzen dira dama kurtunen
 abo politoko parak,
 itzalburikan begi alaien
 bizidunarietako chingarrak.
 Aitonak makur, amak aulburik
 ta gaseak iltzen aurrak,
 niola ez dankan zer kendurikan
 len tititsuzan bularrak,
 zergatik kolko oparatsnak
 gelditu diran suetararak.

Lengo artotako gorisorrak
 estalitzen dituzte larrak,
 eta echean ziran jankarok
 Hiskali su etan jarriak,
 arkiturikan luperatuak
 magusi eta mudiatarak.
 ; Balike inor outaratzea
 munduan bizi bearrak?
 Begiruzte al bait kupidaz,
 ; Gizon argidotarrak!

Esaten da, ai! bearrezkoa
 dala inoiz gerratea?
 ; Tenk naiko du bere amari
 ; inork minik ematea?
 ; Ez da orduan aragoizkoa
 ; beraren alde joatea,
 baldin oskaltu (D) balitete
 egun dioten kaltea?
 Bai, aunda seme loyal guztiak
 bankagun borondatea
 Banahiz gertako da ipintzea
 burra odoloz betea,

(1) Remedios

isuntzen dana, geyena bada
 gaitzik gabeko haitza?
 Ezer oba beste diari (1)
 Katek aitza partea,
 ta egiatzko guez egirik
 kulpaduna bederitea?
 Ofregi badu, kundu bizia,
 edo erantsi katea;
 gaizkirik egin ez duenari
 Patea da esatea;

- guskin ez detzer ikusirik
 : ta eclaira joan gaitza!
 - Ama leyalak, betimaitko du
 seme onak izatea;
 charkeri gabe, albaldin bada,
 arrazpi eramatea,
 zergatik gerrik onena banu,
 beti obe da, pakea.

Itzutzen gera neguko arats
 ekaitztsuta illumean,
 onazkarren su arabituz
 turmoi k'arrijas unean,

(1) Nacion.

itsasoaren orro-burrumba
 irishitzen gaigumean,
 ujala edo sua galletzen
 likusten ditugumean.

Itkaratuak arkitzen gera
 gaitz bat dator kigumean,
 sosegu edo lasaitasunik
 inon ez daukagumean;
 beldunez eta l'rritasunez,
 beti estutasunean,

que bizia ain da tristera
 pakirik ez degumean!

! Ta ala ere, gaitza gerok
 gerra piztu azkenean?
 Ditor dezagun mundutarrakez
 gaudela zentzu onean,
 guda, burruka eta bekaitza (1)
 maiz darabiltz kigumean...

Barran oraindik sartu gintezke
 subat bide zuzenean,
 sinistu eta pentratirikau
 ofaiguaren esanean,
 begiraturik uola negua

(1) Envidia.

igaro ta ondarean
 Aitsaso ta lur, landare, lore,
 denen alaitasunean,
 eguzki goño, ehoi postallu,
 aire epel, biguneari;
 gan izatman, ^{itaziprey bezipkum chukuneari}
 errephachwell mur-mur-sonuan,
 nonnai, goian eta bean,
 ori guztia pakea dala
 ta bestoz gisa obean,
 gizona aisa bigi leikela
 arazviztutzen danean;
 ! leu charerako ainteste gima
 onerako duanean.
 Arnakutzi ta aitzurak astu
 eta soroz lanean,
 edo bakvitzak zerbait mesede
 egin lezakeanean;
 aita ta ama, senar emazte
 ta aurak aldumenean,
 otardutan ta arratsan
 bildutzen diradenean;
 senide aide t'adiskideak
 maitaró datogenean,

psake santuak elkarganako
 dakarren maitasunlan,
 munduan izan gintzekiala
 gu zoriontasunean,
 lagun urkoa bear bezela
 shaitatzen dakigunean.
 Obitz egiaz, bukatutzendot
 Irinkdaren izenean,
 dollortasun ta gaitzak kenduik
 pakezko osadunean,
 Berak ipini gaitzala, arren,
 denok auitasunean.

Guristea (1)

- Perrik onena, zer da, azkeniki?
- Ga doakabetasuna,
 biotz gogorren zitalkeria,
 prozozko erantzuna,
 arlotegitza ta onazea,
 gosed teritama,
 eriotza eta inferna....
- ⁶ Ta, pakea?

Osasuna

(O. Resumen) Oyarzunen, larogei perzetako
 sariya irabazitako moldaera 1897-^{an}

113 "Legazpi aundiani."

Tumarragan, Legazpien tallun-
tzaren agokura, Kantaridi batok kan-
tutua, Kan an autua izanik bester as-
koren artean. 1897^{ko} Urriaren bigan
On Ignacio Bushkaren ^(Sagastizaren) ~~Don~~ ^{Don} man.

Turcomena bano leuago
desegingo da bronzea,
opa zaiquzu talluntz edoran
maitero agurtutzea.

Ugur Legazpi, zirkunai zenduen
Urdantak laguntzea,
guztiyon orran elkarturikan
ezpata ta gurutzea.

Kolon ta cyagallanes,
Elkano altzolak,
ta beste millaizen
Kondairan jasnak,
illak eta biziyak,
burta itsasnak,

114/30

alaitzen ditugaurko
egun doatsukak

Begiratzen diote
behen lagunari,
tumarragako some
ospatsul danari,
Filipinak beretu
zizkama "amari",
euskaldunen oradan
Legazpi janari.

El día 16 de Enero de 1898
me embarqué en Pasajes, en com-
pañia de mi esposa y mis tres
hijos, con dirección a Buenos Aires.
La despedida de que fui objeto
no la olvidaré nunca.
El orfeón Donostiarra, con
su director, mi amigo Zuguriaga
al frente, nos dio una coherente

serenata, a las 10 y 1/2 de la noche anterior, frente a la casa n.º 10 (tienda) de la calle Jozola (S. S.) habitada por mi padre, mi hermano Bernardo y su familia, encontrándose también allí mi hermana Oficaela, con su hija Mariacho; pues, su hijo Tustito estaba en Recalde.

Al terminar el orfeón su generoso cometido, les di las gracias, como pude, pues la emoción me acompañaba, saliendo a la calle, colgándome en el centro de aquella simpática corporación e improvisando tres gorzikos.

¡Que hermoso cuadro!
¡Verdad, Oficaela!

El director del Orfeón, me puso en seguida en mis manos, mientras todos los demás individuos me volaban loco con

sus entusiastas abrazos y aclamaciones de despedida el documento, cuya copia va a continuación.

Al distinguido poeta euskaro.
D. Pedro M. Otano.

El Orfeón donostiarra, en prueba de cariño y consideración por sus hermanas composiciones poéticas euskaras y muy especialmente por la dedicada a dicho Orfeón titulada Garraun ha acordado nombrar a U. Socio Honorario del mismo y obsequiarle con una serenata el día de hoy, con motivo de su próxima marcha a América.

Sirva pues, la presente, como cariñosa despedida de este Orfeón, cuyos individuos nos honramos con su amistad.

A esta despedida se asocia San Sebastián y Euzkera entera, que llora la partida para lejanas tierras de su hijo más querido.

A América marchó el inolvidable Sparaguire! A América marcha nuestro querido Otano!

Dios sabe si Euzkera volverá a ver de vuelta a Otano, como vio a Sparaguire!

El ~~otano~~ mundo atrae a nuestros poetas. ¡Gloria a Dios colme a D. Altamirano y Pello elari, de toda la felicidad que nosotros con toda alma le deseamos!

Rogamos a D. sea intérprete de nuestra simpatía hacia nuestros paisanos de la Sociedad "Laurak Bat" de Buenos Aires, los cuales dispensarán a D., seguramente la acogida que por sus grandes méritos, como poeta y escogido y su acendrado amor a Euzkera

se merece.

El Orfeón Donostiarra, quedará eternamente agradecido, por las muestras de simpatía y el valioso apoyo que D. siempre le ha prodigado y se ofrece a D. como Orfeón y cada individuo a él perteneciente en particular, para todo cuanto puedan servirle.

San Sebastián 23 de Enero de 1898.
El Presidente - El Secretario
Ignacio Tribarren. Tomas Carasa

La sociedad "Unión Artesana" y el "Consistorio de Juegos Florales Euskaros" me otorgaron dos cartas de recomendación para la Sociedad "Laurak Bat" de Buenos Aires.

Al embarcarnos en Pasajes, como antes digo, el 25 de Enero del 98, día en que yo cumplía cuarenta y un años de edad, fuimos objeto tan

bien de tiernísima despedida.

Improvisaron en nuestro honor, colocándose junto al vapor Cárstica, en el que ya estábamos embarcados (era a las dos de la tarde) y rodeados de infinidad de parientes y amigos nuestros, mis inolvidables compañeros, los improvisadores

Garzeta (Coriza) Chirrita y mi compañero José María Olegui de Monteprio (Urrieta)

No pude contestarles por que la emoción me embargaba.

Gracias a todos.

He aquí ahora las mencionadas cartas de presentación de la Unión Artesana y el Consistorio de Juegos Florales Euzkaros de S. Sebastián, cuyos documentos fueron publicados en "La Voz de Guipuzcoa" como otros varios artículos laudatorios que aparecieron aquellos días, tanto

en dicho periódico, como en "La Unión Vascongada".
Repito las gracias.

« El Consistorio de Juegos Florales Euzkaros de San Sebastián tiene el honor y la satisfacción de recomendar a la patriótica sociedad (Aurak Bat) de Buenos Aires, al popular y aplaudido poeta D. Pedro López Otero, premiado en varios concursos y que hoy se traslada, con su familia, a ese hospitalario país, residencia de tantos vascongados.

« No necesitan estos, ciertamente, que se les dirija la menor excitación para recibir con cariño a un paisano suyo, pues solo el hecho de haber fundado en esa lejana y noble región una plaza euzkara en la que se levanta y crece lleno de vida, un retoño de nuestro querido árbol de Guernica, prueba

hasta donde llegan sus sentimientos
"euskaldunas."

"De ellos participa este Consistorio
"que envía expresivo saludo á la
"Sociedad de su digna presidencia.

"Dios guarde á V. muchos años.
"San Sebastian 1.º de Enero de 1898.

"Por el Consistorio, el presidente
"Alfredo Laffitte, El secretario
"Antonio Arzac,

Fue redactado por mi
muy querido amigo Don Antonio Arzac.

"Sr. Presidente de la Sociedad
"Laurak Bat."
Buenos Aires.

"Interpretando fielmente
los deseos de la sociedad "Union
Artesana", que me cabe la honra
de presidir, tengo el gusto de diri-
girme á la Junta Directiva de la
patriótica sociedad "Laurak Bat,"
geminna representacion de la

noble Euzkaria, en esas le-
janas tierras, recomendándola
muy eficazmente al insigne
poeta euskaro D.º Pedro Alf.º
Otarro, portador de la presente
comunicación, honray prez
de nuestro privilegiado país,
el cual pasará á fijar su residen-
cia en esa República.

Nuestro paisano D.º Pedro
Alf.º Otarro, que ha adquirido
sólida reputación literaria y
una personalidad saliente en
las letras euskaras, las cuales
le deben bellísimas producciones
y creaciones admirables que han
protado al calor del entrañable
carino que profesaría su noble
tierra, ha figurado hasta ahora
como socio de número en las
filas de la "Union Artesana" y
aparecerá en lo sucesivo como
honorario, por acuerdo de la

142
Junta general de socios, celebrada el día del actual, para perpetuar de esta manera la preciosa memoria y el imperecedero recuerdo que el notable vate vascoaguado deja entre nosotros.

Al constituirme en intérprete de estos deseos me cabe la satisfacción de dirigir á esa patriótica sociedad un cariñoso y expresivo saludo.

Dios guarde á muchos años.

S. Sebastian 14 de Enero de 1898.

El presidente Tedoro Mallo.

A la Junta Directiva de la sociedad "Laurak Bat."

Buenos Aires.

La recomendación que precede fué redactada por mi querido amigo Sr. Eugenio Gabilondo.
(A) Halei Calé.

Presentadas por mediación de mi amigo Sr. Juan S. Taca las dos conhabidas cartas de recomendación á la sociedad "Laurak Bat." á los pocos días de nuestra permanencia en Pehuajó, á donde nos retiramos en compañía de mi hermano Perico, después de pasar juntos tres días en Buenos Aires, á donde salí á recibirnos, recibí la siguiente comunicación de la sociedad "Laurak Bat."

Buenos Aires 20 de febrero 1898.

Sr. Pedro M. A. Otano.

Pehuajó.

Distinguido señor:

Por encargo de la Comisión Directiva, que me honro en presidir, tengo la satisfacción de dirigirme á U. para participarle que por intermedio de nuestro consocio Sr. Juan S. Taca

recibió esta Directiva las dos
cartas de presentación de la
"Unión Artesana" y del Consis-
torio de Juegos Florales Euska-
ros de S. Sebastian, de que
fue el portador.

Al propio tiempo me encarga
manifestar a U. que tanto parti-
cular como colectivamente es-
tamos todos á sus órdenes para
cuanto crea que podamos serle
útiles.

Desearo que tan esclarecido
vate consiga en este país lo
que constituya sus anhelos, me
es honroso reiterarle las segu-
ridades de mi mayor conside-
ración y estima.

Presidente

Secretario
C. Orbea

Secretario

Presidente
Luis Sabadens

A la nota que precede, contesté
de la manera siguiente:

Sr. Presidente de la Sociedad Euzak Bat
Buenos Aires.

Muy señor mío y de mi considera-
ción mas distinguida:

Tengo el honor y la satisfacción
de manifestar mi mas profunda
gratitud á la Comisión Directiva
de la Sociedad que U. tan dignamente
preside, por haberse dignado remi-
tirme la nota, que tanto me honra,
con el motivo de la entrega, por
mediación del socio de esa Corpo-
ración y mi querido amigo D. Juan
S. Laca de las dos cartas de pre-
sentación, otorgadas generosamente
á mi nombre por las sociedades
"Unión Artesana" y el "Consistorio
de Juegos Florales Euskaros" de
S. Sebastian.

Aprovecho gustoso esta oportunidad,

146
para apreciarlos inconscientemente
a esa querida colectividad y a cada
uno de sus individuos en particular,
si en algo puede serles útil, como
bascongado y como compatriota,
sus pasos humildes y entusiasta
admirador.

Dios guarde a muchos años
Pedro M. Otáñez.

1
Buenos Aires 14 de Abril de 1898.

A la Junta Directiva de la Sociedad
"Laurak Bat"

Buenos Aires.

